

Irena
Kraševac

Dvije izložbe za Akademijinu stogodišnjicu

1907. - od zanosa do identiteta: Prvi profesori i prvi učenici

Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu

Umjetnički paviljon, Zagreb

3.4.-30.4.2008.

KONCEPCIJA, IZBOR RADOVA:

Ive Šimat Banov, Krunoslav Kamenov,

Tatjana Vrhovec Škalamera

Stogodišnjica zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti obilježena je dvjema izložbama. Dok su na prvoj, održanoj u obljetničkoj 2007. u galeriji Ulrich pokazani isključivo radovi prve generacije polaznika,¹ na drugoj, održanoj proljetos u organizaciji Akademije u Umjetničkom paviljonu, učenicima su pridruženi i radovi prvih profesora. Jasan i nepretenciozan koncept prve izložbe koji je evocirao prvu generaciju

Umjetničke škole, kako su je Zagrepčani nazivali za razliku od Obrtne škole, sastojao se u podsjećanju na danas gotovo zaboravljene i marginalizirane slikare i kipare od kojih su mnogi kasnije odustali od umjetničkog

- ¹ Izložba slika i skulptura prvoupisanih studenata Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu – u listopadu 1907, Galerija Ulrich, LUKUM, Zagreb, studeni-prosinac 2007., koncepcija izložbe i izbor radova: Josip Kovačić i Boris Vrga.

↓ Katalog izložbe, stranice 150-151

poziva, a predstavljeni su svojim početničkim radovima. Većina tih početničkih radova ponovno je osvanula na izložbi u Paviljonu, ali sada ispremiješana s radovima prvih profesora, tada već formiranih i afirmiranih umjetnika, Roberta Auera, Bele Čikoša Sesije, Mencija Clementa Crnčića, Otona Ivekovića, Rudolfa Valdeca, Roberta Frangeša Mihanovića i Branka Šenoe. Jedna obljetnica, a dvije izložbe rijedak je luksuz u našim uvjetima. Povod je svakako opravdan, a što smo novo doznali, koliko su nam izložbe i pripadajući katalozi pomogli boljem razumijevanju toga značajnog događaja u razvoju našega umjetničkog obrazovanja, predmetom je ovog prikaza.

Početke našega umjetničkog, stručnog i specijaliziranog školstva dosada je temeljito obradila jedino Olga Maruševski u radovima vezanim uz djelo i djelovanje Ise Kršnjavija, ali i u zasebnim tekstovima.² Kao izvanredan tumač vremena i okolnosti tzv. Kršnjavijeve ere, koja je kao nijedna epoha prije, ali ni poslije, iznjedrila tolike pomake na kulturnom i umjetničkom području, nije izostavljena ni ovom prigodom, te u tekstu kataloga *Umjetnička kolonija: Od atelijera do Više škole za umjetnost i obrt i Akademije za umjetnost i obrt*, rekapitulira događaje koji su uslijedili osnutkom naše Akademije, podsjećajući na važnost revalorizacije u hrvatskoj povijesti "nemilog" nagodbenog doba i bana Héderváryja.

Osnutku Više škole za umjetnost i umjetni obrt prethodilo je osnivanje Društva umjetnosti (1868., aktivirano 1879.) i Obrtne škole (1882.) u Zagrebu, oboje nezamislivi bez pojave Ise Kršnjavija, ključnog protagonista formiranja našega kulturnog i umjetničkog prostora. Stajao je doslovce iza svakoga važnijeg projekta i događaja, spretno povlačeći zamršene konce nagodbene politike s čvrstim uvjerenjem "da nam političkim putem nema spasa, pa da barem na području

kulture uzdignemo našu domovinu". I uspio je. Na solidnim temeljima Kršnjavijeve ere kasnije će se razvijati cjelokupna naša umjetnost i prosvjeta. A prvi i osnovni korak bila je Obrtna škola, kroz koju su već u prvim generacijama prošli Frangeš i Valdec, Čikoš i Auer koji će točno dvadeset i pet godina po osnutku Obrtne škole pokrenuti otvaranje drugog, višeg stupnja umjetničkog obrazovanja u Zagrebu. Bio je to posve prirodan i logičan slijed.

Teško pokretanje i osnivanje kulturno-umjetničkih ustanova u našoj je sredini prije pravilo nego iznimka. Zato se svaka nova ustanova toga sadržaja čini doslovce čudom. Kršnjavi, koji je s toliko mara stvarao Obrtnu školu i umjetničke atelijere, te je 1907. bio na suprotnoj strani. U dugoj povijesti Akademije trojica su umjetnika zasigurno zapečatila njezinu sudbinu. Vlaho Bukovac dolazi 1893. u Zagreb, između ostalog, radi obećane profesure koja se nije ostvarila, ali njegov je snažan duh pokrenuo i zakovitlao zagrebačku umjetničku scenu i nakon njegova odlaska ništa se nije moglo vratiti unazad.³ Umjetnički ego bio je oslobođen, a naši umjetnici kompaktniji i samouvjereniji. Robert Frangeš nastoji da talentirani obrtnoškolci nastave studirati na Višoj umjetničkoj školi po ugledu na bečku, berlinsku, Münchensku, dresdensku ili rimsku. Frangeš sastavlja i prve programe školovanja. Pozivom Ivanu Meštroviću u narednom desetljeću nastojao se učvrstiti položaj i ugled škole dolaskom svjetski afirmiranog kipara, a njegovim zalaganjem škola dobiva status akademije.

Kršnjavijeva bojazan od stvaranja "umjetničkog proleterijata" ubrzo se pokazala neopravdanom. Kao što je uređenje njegova Odjela za bogoštovlje i nastavu (Opatička 10), među ostalima, povjereno i tada mladim umjetnicima prvih generacija obrtnoškolaca tek pristiglim sa specijalizacijom u Beču i

² Viša škola za umjetnosti i umjetni obrt – medij vremena, u: *Peristil*, 42-43, 1999.-2000., ponovljeno u obljetničkoj monografiji *Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu 1907-1997*, 2002.

³ O tome iscrpno u tekstu Ivanke Reberski, Vrijeme utemeljenja ALU – od ideje do osnivanja, katalog izložbe 1907. od zanosa do identiteta.

Münchenu, Čikošu, Frangešu, Valdecu, Tišovu, tako su na izradi umjetničke dekoracije Sveučilišne knjižnice R. Lubynskoga već sudjelovali i prvi polaznici Umjetničke škole, Mila Wodsedalek, Ferdo Ćus, Gabrijel Jurkić, Davorin Hotko, predvođeni svojim profesorima Frangešom i Valdecom, što je već u najranijim godinama i teškim okolnostima u osvit I. svjetskog rata opravdalo njezino postojanje.

Kako im se odužujemo nakon stotinu godina, kako danas vidimo i vrednujemo njihovo postojanje i djelovanje? Trebamo li doista "izvlačiti" prve radove kako bismo ilustrirali više-manje prosječne dosege likovnog izražavanja, sukladne njihovoj mladenačkoj dobi i talentu, a brojnim studijama aktova i glava upozorili na mukotrpan put "stvaranja" akademskog umjetnika? Kaotičnost izložbenog postava neizbježno nameće pitanje tko je tko i po kojem su ključu odabrani radovi? Mali formati skromnih dometa učeničkih uradaka već viđenih nekoliko mjeseci ranije ovdje su ravnopravni pokojem profesorskom većem formatu.

Kada izložba zatvori svoja vrata, ostaje nam katalog kao trajna dokumentacija u kojoj izložba nastavlja svoj život i kome se vraćamo kao vrelu znanja i podataka, a za likovnu je izložbu itekako važan slikovni priglasak autentičnosti otiska boja i pregledan način prijeloma. U katalogu ove izložbe učinjeni

su propusti baš u tom segmentu: boje nekih slika daleko su od izvornika, a prijelom stranica koje "režu" sliku nauštrb praznog prostora nedopustiv je. Naša poslovična nonšalantnost često rezultira brojnim propustima, pa smo tako dobili katalog s ispuštenim datacijama Frangešovih i Valdecovih djela, koje su u međuvremenu postale poznate, i pogrešnom ortografijom većine njemačkih naziva.

Podatke temeljene na dokumentacijskoj građi iz Arhiva Akademije - kronologiju i tijek studija iščitavamo u članku *Profesori i učeni* Tatjane Vrhovec Škalamera, a onodobne kritičke osvrte na prve učeničke izložbe iz pera Lunačeka, Matoša, Milčinovića i ostalih u članku Krunoslava Kamenova naslovljenom *Prvi plodovi – između umjetnog obrta i umjetnosti*. Zadržuje pretenciozan naziv popisa umjetnika, sveden na navode mjesta i datuma rođenja i smrti - *Biografije*. Tu se ponovno vraćamo katalogu prve izložbe iz 2007. u kojem su danas mnogi zaboravljeni i zanemareni likovnjaci *prve generacije* predstavljeni vrlo iscrpnim životopisima.

Dvema izložbama i dvama katalozima podsjetili smo se na važnost osnutka i prve polaznike i profesore Više škole za umjetnost i umjetni obrt, današnje Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu. Samo ako će poslužiti njezinu daljnjem istraživanju i kritičkoj valorizaciji, izložbe i katalozi ispunili su svoju svrhu. ✕

SUMMARY: TWO EXHIBITIONS FOR ACADEMY'S CENTENARY

100th anniversary of the foundation of Zagreb Academy of Fine Arts (Akademija likovnih umjetnosti) was celebrated with two exhibitions, mostly presenting the works of its first generation of students. Reminiscence of these first students, nowadays a collection of mostly forgotten and

disregarded names, was successful on the first exhibition held in autumn 2007 in Gallery Ulrich, but the same concept has proven inadequate for the main anniversary exhibition, held in the Art Pavilion in spring 2008.